

Door Gijs van 't Loo, leerling, onderzoeker en coach.



Woede, angst en verdriet ... de drie hulpmotoren die, voor het ego onzichtbaar, de mensheid gaande houden. Natuurlijk is Liefde de Hoofdmotor. Liefde die er zo naar verlangt om gekend te worden. Daarom brak die Liefde in stukken: alleen niet-Liefde (of niet-Zijn) doet immers zoeken.

Het Enneagram als psycho-spiritueel systeem fundeert op het uitgangspunt dat Zijn zich splitst in Vertrouwen, Waarheid en Goedheid (geloof, hoop en liefde). Naar analogie hiervan splitst niet-Zijn zich in angst, verdriet en woede. Leren we waar te nemen vanuit meta-bewustzijn, dan zijn deze drie basisemoties overal aanwezig. Alle mensen vertegenwoordigen zelf immers één van deze emoties als dominante levensenergie. De pracht van dit principe houdt in dat alle mensen tijdens hun leven ervaringen opdoen met woede, angst en verdriet: én via zichzelf én via hun omgeving/netwerk. Niemand wordt buitengesloten. Niemand kan zeggen geen kans te hebben gehad om te leren als gevolg van te weinig lesmateriaal. Wat een volmaakt leslokaal! Wat een volmaakte compositie!

Anorganisch materiaal is + ('plus')

We kunnen ook vanuit een historisch perspectief kijken naar woede, angst en verdriet. Laten we vele miljarden jaren teruggaan in de tijd. Laten we geloven dat er een tijd bestond zonder organisch leven: het anorganische tijdperk. Alles stof, alles mineraal. Was er toen woede, angst en verdriet? In potentie zeker. In potentie is alles er allang en altijd. In ervaring niet. Geen enkel zintuig en geen enkel brein voelde de sensatie van woede, angst of verdriet. Logisch, het verrijkingproces van de kosmos moest eerst anorganisch zijn, gestuurd door één Intelligentie. En is alles één, dan is er sprake van volstrekte aanvaarding en totale onvoorwaardelijkheid, zelfs als er twee sterrenstelsels op elkaar botsen. Als kosmos kunnen we dan concluderen: *'alles is oké'*. In de symboliek van de Transactionele Analyse:

- de life position van anorganisch materiaal is + ('plus')

Organisch materiaal begon - - ('min/min')

Pas toen de kosmische productie voldoende verrijkt materiaal had opgeleverd, kwam dat grote moment: 3,5 miljard jaar geleden brak Intelligentie in stukken. Het eerste leven neemt een aanvang: anorganisch materiaal wordt organisch materiaal. Klopt de hypothese van die eencellige amoëbe, dan symboliseert dat eerste leven de Val uit eenheid. Dit principe is later een heel eigen leven gaan leiden

Laten we ons een ogenblik verplaatsen in die amoëbe. Zojuist waren we nog losse moleculen en nu is daar leven. Wat een schok! Wat een perspectiefverschuiving! In één moment die afscheiding, die gekke ruimte 'hier' en de rest 'daar'. Pas veel later werden deze waarnemingen 'ik' en 'jij'. Het kan niet anders: als amoëbe moeten we die schok hebben beleefd als scheuring. 'Ik scheur uit mijzelf', zouden we nu zeggen. Of: 'ik stol in mijzelf'. Deze beweging kan maar één reactie formeren, namelijk: verzet. 'Blijf af!' gillen we tegen dat deel van onszelf dat nu niet langer onszelf meer is.

Het deel dat nu 'daar' is, is niet neutraal. Integendeel. Het 'hier' interacteert intens met het 'daar'. 'Daar' ligt zowel vijandschap als voeding. 'Hier' ligt honger, gebrek, gemis. We kunnen nu niet anders dan als amoëbe gaan knokken. We knokken ons een slag in de rondte.

Wat zeg je? Knokken ... ? Knokken betekent strijd, knokken is agressie. De woede van onze breuk geeft ons energie te vechten. Offensief als we voedsel zoeken; defensief als we ons moeten beschermen.

Doel en middel van de kosmos verenigen: een constant veredelingsproces gericht op Zelfkennis. De net ontstane woede is de bron van ons overlevingsinstinct en wordt aldus miljarden jaren lang veredeld. Daarom zien we onszelf als amoëbe later weer terug als dinosaurus of als mammoet.

Is dit tijdperk van de instincten als energie te omschrijven? Zien we het anorganisch tijdperk als 'zijn' of '*alles is oké*', dan is de start van het organisch tijdperk te omschrijven als 'niet zijn' of '**hier is niet alles oké en 'daar' is niet alles oké ...**'

In symbolen uit de Transactionele Analyse:

- de life position van anorganisch materiaal is + ('plus')
- de life position van organisch materiaal begon - - ('min/min'). Het eerste beest uit de bijbel (Openbaring 13: 1-18)

Organisch materiaal werd - + ('min/plus')

Wordt woede verrijkt, dan wordt ook angst verrijkt, zou je denken. Zijn we heerser van de wouden als Argentinosaurus (40 meter) of als mammoet, dan kennen we weinig angst. Angst wordt actueel als we enerzijds fysiek klein en kwetsbaar zijn en laag staan op de ladder der roofdieren en anderzijds mentaal/conceptueel verruimen.

De eerste mensachtigen zijn zo'n vier miljoen jaar geleden op aarde verschenen. Vergeleken met ons nu, waren ze fysiek nog behoorlijk 'bewapend', echter in de grootsheid van de natuur waren zij klein en kwetsbaar. Ze verkeerden voortdurend in de positie van prooi. En als prooi werd ons focus geleidelijk anders. Overleven kreeg het accent van verdedigen en vluchten. We beproefden onze nietigheid, te meer daar we intussen ons gewaarszijn voorzichtig verruimden.

Wat zijn we klein! Wat zijn we kwetsbaar! Wat zijn we dolend en immer op onze hoede. Terugkijkend, zien we nu hoe angst onze metgezel werd. De angst van onze verwaaldheid geeft ons de energie na te denken over slimme beschermingstechnieken. Natuurlijk was angst latent allang aanwezig, dus het verrijgingsproces van 'angst' als kosmisch product gaat soepel en snel. Daarom groeit bij sommige van onze soortgenoten de slimheid in luttele miljoenen jaren uit tot een aparte hersenkwab.

Angst wordt vooral verrijkt, als organisch materiaal abstraheert van hier en nu. Wat is daarvoor nodig? Een brein dat met tijd kan stoeien. Vandaar dat de kosmos de moderne mens ging produceren.

De 'moderne' mens kent een geschiedenis die zo'n 150.000 jaar geleden begon. In kosmische begrippen is dat dus 1 minuut geleden. Deze mens gaat zichzelf steeds meer zien als nietig onderdeel van een steeds groter wordende omgeving. De blik op tijd wordt ruimer en ruimer. Wat al nietig en kwetsbaar was, wordt nog nietiger en nog kwetsbaarder. Zo nietig zelfs dat geknield wordt. Tienduizenden jaren lang buigt de mens voor de krachten en de vergankelijkheid van de natuur en vertalen we die krachten in symbolen, tekens en gedrag. Met angst als bron creëren we één gigantische autoriteit al dan niet in stukken verdeeld en we onderwerpen ons eraan. We conformeren ons aan de groep (collectieve ego) en we knielen. We geloven in een grootse autoriteit en gehoorzamen de goden. De Aboriginals uit Australië zijn hiervan nog altijd het levende voorbeeld. Zal die gehoorzaamheid ons beschermen?

Hoe is dit tijdperk van knielen voor de autoriteit als energie te omschrijven? We bevinden ons nog altijd in het organisch tijdperk met de instincten als erfgoed. We zien in het tijdperk van de angst onze -- positie (('min/min') verschuiven. Het geloof wordt dat **'hier' niet alles oké is, maar 'daar' wel ...'** In symbolen uit de Transactionele Analyse:

- de life position van anorganisch materiaal blijft gewoon + ('plus')
- het organische materiaal van de kosmos was -- ('min/min') en wordt - + ('min/plus'). Het tweede beest uit de Bijbel (Johannes: vers 12)

Organisch materiaal is + - geworden ('plus/min')

De groei van al die subtiele hersenfuncties leert ons dat de kosmos rijpt om de derde component van niet-Liefde te gaan verrijken: verdriet/wanhoop. De ervaringen van het kosmisch materiaal liegen er dan ook niet om. Hoe verrijkt alle ervaringen van woede en angst ook zijn, werkelijke verlossing blijken ze niet te brengen. Zowel de -- ('min/min') als de - + ('min/plus') life position houden het zoeken naar Liefde gaande. Is er dan geen uitweg meer? Moeten we het hoofd laten hangen? Zijn we echt zo waardeloos? Het is deze positie van wanhoop die ons laat kennismaken met de diepe pijn van onze breuk en de heimwee naar dat wat verloren schijnt te zijn.

We blijven sterven. We blijven dolen. We blijven separaat. Hebben we dan geen enkele waarde? We zien hier een perfect klimaat om alle aspecten van verdriet diepgaand te beproeven. En net zoals bij de vorige fases, gaan we ook nu weer zoeken naar een pleister. In dit geval wordt het een narcistische pleister.

Hoe verweren we ons tegen verdriet/schaamte? Het antwoord is simpel: we gaan onszelf gewoonweg misleiden en net doen alsof we blij, gelukkig, fantastisch en onsterfelijk zijn. We maken een ideaalbeeld van onszelf en gaan diep in dat beeld geloven. We zien dat deze beeldvorming gelijk op loopt met de groei van het individuele ego ('ik' genoemd). Waar eerst de groep centraal stond, staat meer en meer het individu centraal. Dit individu gelooft in een individueel imago en dat imago wil schitteren en wil erkend worden door de omgeving. Intussen blijven woede en angst onderliggende drijfveren, want ontlopen van deze emoties is iets heel anders dan het oplossen ervan.

Waar ons hart is, is onze schat: nederigheid maakt plaats voor hoogmoed. Het kosmisch materiaal gaat geloven zelf koning te zijn! De groei van het individuele ego doet het organisch materiaal kennismaken met het idee van het individuele beeld. 'Ik ben een 'ik' en die 'ik' omvat een beeld dat los staat van jouw beeld ...' zo gaat het materiaal geloven. Dat verdere verbalisering en conceptualisering de basis vormen van deze beeldvorming, behoeft geen betoog.

Hoe het verder ging, weten we. Het 'ik' pompt zich op, vult de hele kosmos met zichzelf en roept zichzelf uit tot schepper. Het kosmisch materiaal is nu niet langer middel, maar gelooft zelf doel te zijn. Logisch dus dat het onsterfelijk, onvergetelijk en keizerlijk wil zijn. Expressie, ijdelheid en verbeelding (gezien, begrepen en gevolg worden) worden het uitgangspunt.

We verbeelden ons mooi te zijn, of moedig, of sterk of alle drie. Eerst was ons handelen daarvan de uitdrukking. Later werd dat onze slimheid (industrialisatie en technologie) en op dit moment in de tijd ligt het accent van onze waarde meer en meer op onze verbluffende presentatie en eeuwige jeugd. De massamedia getuigen hiervan. Het ik-beeld dat zich oppoetst en tegen zichzelf vertelt dat het leeft in het tijdperk van de moderne beschaving.

Zal deze zelfverheerlijking ons verlossen?

Dit tijdperk van de zelfverheerlijking is het derde tijdperk van het kosmisch materiaal. Na geleerd te hebben dat het - - ('min/min') en - + ('min/plus') tijdperk geen oplossing gaven, kwam het geloof in een derde stadium terecht: *'hier is alles oké, maar dáár niet ...'* werd (en is nog steeds) het uitgangspunt. In symbolen uit de Transactionele Analyse:

- de life position van anorganisch materiaal is nog altijd + ('plus').
- de life position van organisch materiaal was - - ('min/min'), werd - + ('min/plus') en is + - ('plus/min') geworden. Het beeld van het 2^e beest uit de Bijbel (Johannes: vers 12)

Levensloop spiegelt life position kosmos

Iedere mens die nu geboren wordt, is afspiegeling van de fasering van de kosmische life position. Ook Berne doorzag die fasering.

Stap 0: + life position

Het organisme is in de prenatale fase één met de omgeving. Er is totale aanvaarding. Het ontluikende leven wordt geademd, wordt gevoed, wordt gedragen, wordt gehoed, in harmonie met de anorganische dimensie van de kosmos.

